

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 9 3 ● 2010

Huisspitsmuis koloniseert Texel in recordtempo

Richard Witte

In 2006 is in het noorden van Texel voor het eerst een huisspitsmuis gevangen. In 2009 wordt de huisspitsmuis overal waar met inloopvallen wordt gevangen, aangetroffen. De huisspitsmuis heeft het hele eiland in slechts vier tot vijf jaar volledig weten te koloniseren met een kolonisationsnelheid van gemiddeld 30-40 km² per jaar.

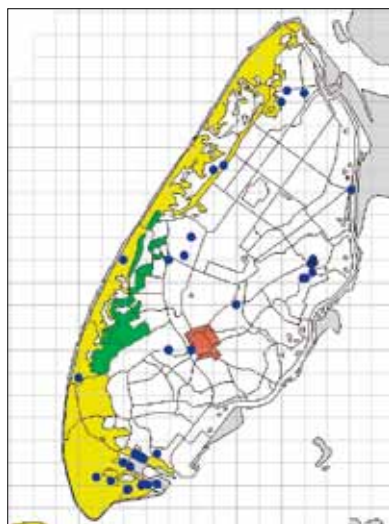
● Huisspitsmuis. Foto: Peter Spannenburg.

Eerste vondst

Op 23 oktober 2006 werd op de noordpunt de allereerste huisspitsmuis (*Crocidura russula*) van Texel gevangen (Haarsma & Koelman, 2006). In totaal werden in oktober gedurende 6.000 valnachten en verspreid over 150 kilometerhokken muizen gevangen op Texel, waarbij dus maar één huisspitsmuis is aangetroffen. Maar één gevangen muis betekent dat er meer zijn. Dat

de soort voordien niet op het eiland voorkwam, blijkt onder andere uit het feit dat in 1995 tijdens 18.100 valnachten verdeeld over 152 locaties geen enkele huisspitsmuis is gevangen (Anonymus, 1996). Evenals in 2003, toen gedurende 1440 valnachten, verdeeld over 48 locaties (Boonman, 2003) geen enkele huisspitsmuis werd waargenomen. Ook in uitgeplozen braakballen is de soort tot dan toe

nooit aangetroffen (Witte *et al.*, 2008). Maar dat zegt niet zoveel, want alleen kerkuilen eten regelmatig spitsmuizen en de geplozen braakballen zijn veelal afkomstig van ransuilen, velduilen en blauwe kiekendieven, omdat de kerkuil op het eiland vrijwel ontbrak. In de periode kerst 2005 tot april 2006 verbleef echter een kerkuil in een uilenkast aan de Mokweg. In deze kast werden later, behalve de ►

● *Figuur 1. De locaties waar in 2008 huisspitsmuizen zijn gevangen.*

● *Figuur 2. De locaties waar in 2009 huisspitsmuizen zijn gevangen.*

schedels van een waterral, merel en graspieper, maar liefst 41 schedels van waterspitsmuizen aangetroffen, evenals 25 noordse woelmuizen, negen aardmuizen, zeven rosse woelmuizen en vijf bosmuizen (Witte *et al.*, 2008), maar geen enkele van een huisspitsmuis. Rond de Mokbaai was de huisspitsmuis dus in 2006 nog niet of nauwelijks aanwezig.

Onopgemerkt

In 2007 werd de huisspitsmuis nergens op Texel waargenomen. In dat jaar is alleen in 'De Nederlanden' (een duingebied vlak ten noorden van De Koog) onderzoek

sen de vuurtoren en Den Burg (zie figuur 1). De huisspitsmuis werd zowel in de droge duinen als in keukenkastjes en bungalows aangetroffen en ook door huiskatten gevangen. Tijdens het enige muizenonderzoek dat jaar in de duinen ten zuiden van Den Hoorn werden gedurende 1280 valnachten geen huisspitsmuizen gevangen (Witte *et al.*, 2008). Uit 19 braakballen van twee kerkuilen die in de winter van 2008/2009 aan de Vuurtorenweg verbleven, bleek dat zij minstens 39 huisspitsmuizen hadden gegeten. De huisspitsmuis is in 2008 dus rond De Cocksdorp al vrij algemeen geworden.

De huisspitsmuis is dus zonder twijfel meegelift met materiaaltransport naar Texel

gedaan met behulp van inloopvallen (Koelman, 2008). Gedurende 520 valnachten, verdeeld over 13 locaties, is toen ook geen enkele huisspitsmuis gevangen. Ook het geringe aantal uitgeplozen braakballen leverde geen vondsten van huisspitsmuizen op. Vermoedelijk was de huisspitsmuis toen al wel volop bezig met het koloniseren van het eiland, maar werd de soort, door zijn lage dichtheid, niet opgemerkt.

Sterke toename

In 2008 kwamen er opeens acht meldingen van huisspitsmuizen binnen, verspreid over het gebied tus-

het duingebied ten zuiden van De Dennen werden in november gedurende 1280 valnachten maar liefst 107 huisspitsmuizen gevangen. Zelfs in de primaire duinen die aan de Hors grenzen, wordt de soort aangetroffen. Verder zuidelijk is alleen maar kaal strand aanwezig. Alleen het meest zuidelijke punt van Texel is dus door de huisspitsmuis niet bereikt, omdat daar geschikt biotoop ontbreekt (zie figuur 2).

Waar komen ze vandaan

Op grond van alle waarnemingen kan met een vrij grote zekerheid gezegd worden dat de huisspitsmuizen het eiland vanuit het noorden hebben weten te koloniseren. Het is voor huisspitsmuizen onmogelijk om Texel zwemmend te bereiken. Omdat huisspitsmuizen op Vlieland niet voorkomen, maar wel in Den Helder, zou een natuurlijke kolonisatie bovendien eerder vanuit het zuiden hebben moeten plaatsvinden. De huisspitsmuis is dus zonder twijfel meegelift met materiaaltransport naar Texel, het meest waarschijnlijk met dekstro (voor het afdekken van bloembollen) of pootgoed. Mogelijkerwijs gebeurde dit meer dan eens.

Voortplanting

De voortplantingstijd duurt van februari tot november. Een vrouwtje kan 2 tot 5 worpen met gemiddeld 4 (2-10) jongen per jaar krijgen. Vrouwtjes die geboren worden tijdens de eerste worp kunnen gedurende hetzelfde jaar al twee worpen krijgen en vrouwtjes uit de tweede worp één. Eén zwanger vrouwtje aan het begin van het jaar kan, uitgaande van een man/vrouw verhouding van 1:1, een levensduur van 1 jaar en een maximum van vijf worpen, aan het einde van het jaar dus circa 45 nakomelingen hebben. In twee jaar tijd kan de populatie theoretisch groeien tot 1.000 individuen, in drie jaar tijd tot 22.500 en in vier jaar tijd tot circa

Het hele eiland bezet

In juli 2009 werd bij de Korverskooi onderzoek gedaan met behulp van inloopvallen (Witte, 2009a). Gedurende 320 valnachten werden zeven huisspitsmuizen gevangen. Deze vangplek ligt op nog geen 500 meter van de vanglocatie uit 2008 (De Nederlanden) waar de soort toen nog ontbrak. In november werden bij Oosterend gedurende eveneens 320 valnachten maar liefst 43 huisspitsmuizen gevangen (Witte, 2009b). Drie kilometer noordelijker werd een dode huisspitsmuis gevonden (Landelijke Zoogdierdatabank). Dit is nagenoeg het meest oostelijke punt van het eiland. In

een half miljoen exemplaren. Afhankelijk van de hoeveelheid voedsel dat bestaat uit slakken, regenwormen, spinnen en insecten hebben huisspitsmuizen een leefgebied van 56 tot 215 m² nodig. De dichtheden variëren globaal tussen de 77 tot 100 dieren per hectare. Het landoppervlak van Texel bedraagt 162 km². Indien uitgegaan wordt van de laagste dichtheid (77/ha) en een dekking van 2/3 wordt de huidige populatieomvang op Texel geschat op ruim één miljoen huisspitsmuizen.

Een huisspitsmuis kan 18 maanden oud worden, maar wordt in het vrije veld gemiddeld nog geen jaar. Predatie vindt vooral plaats door kerkuilen en huiskatten. De katten doden de muizen wel, maar eten ze niet op. Ook andere uilen en roofvogels eten (nagenoeg) geen spitsmuizen. Met name in de winter vindt tevens sterfte plaats door kou, honger, ziekte en ouderdom. Desondanks laten de waarnemingen in combinatie met bovenstaande grove berekeningen zien dat het niet uitgesloten is dat in 2006 (of 2005) enkele huisspitsmuizen Texel hebben bereikt en door een explosieve groei in vier jaar tijd het gehele eiland hebben gekoloniseerd. De kolonisatie heeft dus plaatsgevonden met een gemiddelde snelheid van 32-40 km² per jaar.

Biotoop

Het biotoop van de huisspitsmuis bestaat hoofdzakelijk uit ruige graslanden, heggen, tuinen en de onmiddellijke omgeving van vooral door tuinen omringde huizen. Ook kan hij zich blijvend in gebouwen vestigen, mits daar voldoende voedsel aanwezig is. In tuinen vindt men hem vooral in blader- en composthopen, die voedsel en dekking bieden (Anonymus, 1996). Op Texel wordt hij ook op dijken, in tuinwallen, op sterk begraasde schapenweiden en in de duinen aangetroffen, zelfs in de zeer droge zeereep.

● Huisspitsmuis. Foto: Peter Spanenburg.

Concurrentie

Op Texel komt oorspronkelijk maar één spitsmuissoort voor, namelijk de waterspitsmuis (*Noemys fodiens*). Met de komst van de huisspitsmuis is het aannemelijk dat de waterspitsmuis vooral uit alle droge biotopen weggeconcentreerd zal worden. Echter ook in natte (duin) rietlanden en zeggenvelden kunnen huisspitsmuizen voorkomen. Zowel in de duinen als op binnendijken viel in 2009 de enorme predatie van slakken op. Zowel de huisspitsmuis als de waterspitsmuis kunnen hiervoor verantwoordelijk zijn. De huisspitsmuis zal zijn voedsel nooit duikend in het water verzamelen, iets wat de waterspitsmuis wel kan. Muggenlarven, stekelbaarsjes, larven van kikkers en padden, water-slakken evenals waterpissenbedden zijn de belangrijkste voedselbronnen voor de waterspitsmuis die niet met andere spitsmuizen gedeeld hoeven te worden. Het aantal wateren op Texel met een rijke macrofauna is nogal beperkt. Naar verwachting zal de verspreiding van de waterspitsmuis zich gaan beperken tot kruidenrijke oevers (duinrellen), natte duinvalleien en moerasgebiedjes. Het kerngebied van de waterspitsmuis op Texel zal zich waarschijnlijk gaan beperken tot de Roggesloot, De Muy, (nieuwe) duinrellen, Horsmeertjes, Mokbaai, Ceres, de Schans, Waal en Burg, Dijksmanshuizen, Hogezaandskil en Drijvers Vogelweide De Bol.

Richard Witte
Zoogdierverseniging
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
richard@endemica.nl

Literatuur

- ANONYMUS, 1996. Flora en fauna van Texel. De huidige situatie en de ontwikkelingen sinds 1985 in de polders en op het oude land. Provincie Noord-Holland, afdeling Onderzoek en Informatie, Dienst Ruimte en Groen.
- BEKKER, D.L. & R.M. KOELMAN, 2007. Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Nederlandse Zoogdieren VONZ 2006, Deel 2. De noordse woelmuis. VZZ rapport 2007.018. De Zoogdierverseniging, Arnhem.
- BOONMAN, M., 2003. De noordse woelmuis in natte duinvalleien op Texel. Rapportnummer 2003.36, Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming & Natuurbalans, Arnhem/Nijmegen.
- HAARSMA, A.J. & R. KOELMAN, 2006. Verspreidingsonderzoek levert een nieuwe soort voor Texel op. Persbericht Zoogdierverseniging.
- KOELMAN, R.M., 2007. Onderzoek naar het voorkomen van noordse woelmuizen in De Nederlanden op Texel. Rapport 2007.55. Arnhem. Zoogdierverseniging.
- WITTE, R.H., 2009a. Onderzoek naar het voorkomen van (noordse woel)muizen in Staatsbosbeheerterreinen in het gebied van de Korverskooi, Texel 2009. Consequenties voor inrichting en beheer. Rapport 2009.026. Zoogdierverseniging, Arnhem.
- WITTE, R.H., 2009b. Onderzoek naar het voorkomen van (noordse woel)muizen rond Oosterend, Texel 2009. Belang van de planlocaties 'De Verrassing' en 'De Akker' voor voortbestaan noordse woelmuis. Rapport 2009.026. Zoogdierverseniging, Arnhem.
- WITTE, R.H., R.M. KOELMAN & D.L. BEKKER, 2008. Effect van terreinbeheer op habitatgebruik van noordse woelmuizen in het zuidelijke deel van Natura-2000 gebied 'Duinen van Texel'. Rapport 2008.044. Arnhem. Zoogdierverseniging.